دەربارەی یەکی ئایار "ڕۆژی جیهانیی کرێکاران"

ڕۆزدا یاشیك ...
گۆڕینی لەکورمانجییەوە: پێشڕەو محەمەد

-______________

پێویستە مرۆق جارێکی دیکە بیر لە واتای یەکی ئایار بکاتەوە، چونکە واتای یەکی ئایار لە کۆتایی سەدەی 19 و سەرەتای سەدەی 20دا یەك واتا نییە. ئیدی واتای یەکی ئایار گۆڕاوە.
ئیدی یەکی ئایار وەك جەژن سەیر دەکرێت و وەك پشوویەکی فەرمیی قبوڵ کراوە. بۆیە دەبێت ئێمە سەرەتا کەمێك دەربارەی ئەم بابەتە قسە بکەین تاکو بەشێوەیەکی ڕاست و دروست لە واتای یەکی ئایار تێبگەین. ئەمڕۆ لە وڵاتانی خۆرئاوا و لە زۆر وڵاتی دیکەدا یەکی ئایار وەك پشوویەکی فەرمی و وەك جەژنێك پیرۆز دەکرێت. هەندێك دەوڵەت نایانەوێت یەکی ئایار وەك جەژنێکی فەرمیی قبوڵ بکەن و هەر بۆیە بەجۆرێك ڕێکخستنەکانی "چەپەکان" یادی جەماوەریی یەکیی ئایار دەکەنەوە تاکو لەلایەن دەوڵەتەوە قبوڵ بکرێت.

بەڵام ئایا یەکی ئایار جەژنە؟

دەبێت لە سەرەتادا، ڕاستەوخۆ بڵێین یەکی ئایار جەژن نییە. هەموو جەژنەکان وەك نیشانەی ڕووداوەکان بەشێوەیەکی ئەرێنیی ئەنجام دراون، و بەشێوەیەکی کورت پیرۆز دەکرێن. لە ساڵیادی ئەو ڕووداوە مێژووییانەدا ئەو کۆمەڵگایانەی پەیوەندییان بەم ڕووداوانەوە هەیە پیرۆزبایی لەیەك دەکەن یاخود شین دەگێڕن.
بەڵام ئایا، بۆ کرێکار و ئەو کەسانەی پشتگیریی کرێکاران دەکەن، واتای یەکی ئایار چییە؟ هەر بەڕاستی دەبێت یەکی ئایار وەك جەژن پیرۆز بکرێت یان نا؟
لای ئێمە نەخێر! بۆ ئەوەی مرۆق یەکی ئایار وەك جەژن پیرۆز بکات، لەسەرەتادا دەبێت واتا ئەنتەرناسیۆنالییەکەی یەکی ئایار لەناو ژیانەدا جێ بگرێت، تاکو ئەمەش ئەو ڕۆژە وەك نیشانەی ڕۆژی ڕزگاربوونی کرێکار پیرۆز بکەین.

یەکی ئایار تەنها بانگەوازێکە. بۆ ئەوەی ئەو شتانەی سەرەوە

لەلایەن ئایین، نەتەوە، ڕەگەز و باوکسالارییەوە ئیستغلال نەکرێت و خراپ بەکارنەهێنرێت، یەکی ئایار بانگەوازییەکە.
لەلایەکەوە ئەم بانگەوازییە نەگەیشتە ئامانجی خۆی، لەلایەکی دیکەوە چینی کرێکاری جیهانیش لە واتای ئەم بانگەوازە زۆر دوورکەوتەتەوە. ئەگەر مرۆڤ بەم دیدگایەوە سەیری ئەم بابەتە بکات وەك جێژنگێڕان و پیرۆزکردن سەیری بکات، ئەوا دەبێت شین بگێڕێت.
بەکوردیی و کورتیی، هەتا چەمکەکانی وەك یەکگرتن، سۆڵیداریتیی، ڕزگاریی کۆمەڵگا، یەکسانیی، ئازادیی ئەوانەی ڕۆح و گیان بە بانگەوازی یەکی ئایار دەبەخشن، لەناو ژیاندا جێگر نەبن؛ ئەوا یەکی ئایاریش هیچ کات وەك جەژن قبوڵ ناکرێت. بۆیە تا ئەو ڕۆژە دەبێت یەکی ئایار وەك نیشانەی جەنگی دژایەتیی دەسەڵاتداران ڕۆڵی خۆی بگێڕێت.
ئایا داخوازییەکی وەك ئەوەی دەبێت: "یەکی ئایار وەك پشوویەکی فەرمیی قبوڵ بکرێت"، بەتەنها بەکەڵکی چی دێت؟ یان ئەگەر یەکی ئایار وەك پشوویەکی فەرمیی قبوڵ بکرێت، ئەمە چ شتێك بەدەست دەهێنین؟

ئیدی چیتر واتای یەکی ئایار ئەو بانگەوازییە نییە کە دەبێت وەك پشوویەکی فەرمیی قبوڵ بکرێت و بەڕاستی ئەگەر دەوڵەت ئەو بانگەوازییەش قبوڵ بکات هەشتا واتای قبوڵکردن نابەخشێت. بۆیە ئەمڕۆ هەم چینی کرێکار و هەم ئەو بەهایەی هەیبووە گرنگییە مێژوویەکەی لەدەستداوە و گۆڕاوە، واتاکەی گۆڕاوە.
بۆ نموونە، لە ڕۆژگارانی پێشوودا، ڕۆژی یەکی ئایار هەموو کرێکاران پێکەوە کۆدەبوونەوە، دەستیان لەکار هەڵدەگرد، بەتەواوی بەرهەمهێنانیان دەوەستاند، دەڕژانە شەقامەکانەوە و هەڵبەت شەڕیان لە دژی هێزە میلیتاریستییەکانی خاوەنداران دەکرد، خەباتیان دەکرد.

بەڵام ڕۆژگاری پێشوو وەك ئەمڕۆ نییە، ئەمڕۆ کرێکار وەك سەیران بەکاری دەهێنن، زیاتر مەسرەف دەکەن یان بۆ ئەوەی بتوانن زیاتر کار بکەن خۆیان دووبارە بەرهەم دەهێننەوە. کرێکاران پێشتر گفتوگۆیان لەسەر هەلومەرجی خۆیان دەکرد، بڕیاریان دەدا، پشتگیریی یەکتریان دەکرد، پێکەوە کۆدەبوونەوە و مەیدانەکانی خەباتیان فراوانتر دەکرد، ترسیان لە دڵ و دەروونی خاوەنداراندا دەچاند، بەکورتیی، لە پێشوودا یەکی ئایار ڕۆژێك بوو تیایدا کرێکاران خۆیان ڕێکدەخست، هەوڵیان دەدا ژیان بگۆڕن.
لە ساڵیادی ئەو ڕۆژە مێژووییەدا، لەهەموو لایەکەوە کرێکاران بە

هەمان جۆش و خرۆشەوە دەڕژانە مەیدانەكانەوە، بەیەك دەنگ دروشمی خەباتیان بەرز دەكردەوە. لەبەر ئەوەش، واتای ئەوەی دەبێت یەكی ئایار وەك پشوویەكی فەرمیی قبوڵ بكرێت، زۆر گرنگ بوو.

بەڵێ، ئەمڕۆ یەكی ئایار لەلایەن زۆرینەی دەوڵەتەكانەوە وەك پشوویەكی فەرمیی قبوڵكراوە بەڵام وەكو ڕۆژانی پێشوو لەم ڕۆژی یەكی ئایاردا هەموو كرێكارانی جیهان بە هەمان دروشمەكانی پێشووەوە ناڕژێنە شەقام و مەیدانەكانەوە، داخوازیی و داواكارییەكانی خۆیان بەشێوەیەكی ڕێكخراو دەرنابڕن، پشتگیریش لەیەك ناكەن.
ئیدی بە خەباتكارانی خۆرئاوایی، واتا بە خەباتكارانی وڵاتانی دەوڵەمەند؛ ڕۆژی یەكی ئایار بریتییە لە: سەرەتا بە جۆش و خرۆشەوە دەڕژێنە مەیدان و شەقامەكانەوە، بە بەرژەوەندییەكانی خۆیان بە خاوەنكار و دەوڵەتەكانیانەوە ڕێی بازاڕ دەگرنەبەر، پاشان دەچن سەیری فوتبۆڵ دەكەن یان دەخۆنەوە و سەما دەكەن. ئەو ڕۆژە بە ئەوان بەو واتایە دەبێت كە زیاتر بخۆن، زیاتر پشوو بدەن و ڕۆژی دواتر بگەڕێنەوە سەر كارەكەی خۆیان.

كاتێك مرۆڤ لێرەوە دەڕوانێت ڕوون و ئاشكرایە كە: قبوڵكردنی یەكی ئایار وەك پشوویەكی فەرمیی لەلایەن خاوەندارانەوە هاتووە. بەهۆی ئەم پشووەوە خاوەنداران و بەڕێوەبەران هەم دەتوانن كرێكاران بووەستێنن و هەم كرێكاران بە ئاسانی بكەونە نێو كولتووری بەرخۆری (consumerism) و مەسرەفگەراییەوە.
بەڵام كرێكارانی دەوڵەتە دەوڵەمەندەكانی ئەورووپا، زۆرینەی كرێكارانی جیهان واتای ئەم ڕۆژەیان ئاوا بەكار هەناوە یان هیچ خەمێكیان نییە لەبەر ئەوەی ئیدی لەو وشیارییە دووركەوتوونەتەوە. دیسان زۆرینەی كرێكارانی جیهان هێندە كەوتوونەتە ژێر هەژموون و كاریگەریی وشیاریی دەسەڵاتدارانەوە كە لەدژی ئەو ڕۆژە قسە دەكەن یان هێندەكجار لەبەرانبەر هەڕەشەی نانبڕین گوێی خۆیان دادەخەن، نایانەوێت گیان و ماڵی خۆیان بكەنە قوربانیی بۆیە لە ڕۆژی یەكی ئایاریشدا لە كارگەكانی خۆیاندا دەمێننەوە و خزمەتی بەڕێوەبەرانی خۆیان دەكەن. واتا هیچ جیاوازییەك بۆ ئەوان لەنێوان یەكی ئایار و ڕۆژانی دیكەدا نییە.

بە هەندێك لە كارەكارانی جیهانیش، یەكی ئایار ڕۆژێكە كە؛ لەژێر دەسەڵاتی سەندیكاكان و لەژێر كاریگەریی كۆمەڵە چەپڕەوە ڕیفۆرمیستەكاندا بەشێوەیەكی هێمن و ناتوندوتیژ كۆبوونەوە ئەنجام دەدەن و لەو كۆبوونەوانەدا داواكاریی وەك دەوڵەتی خۆشگوزەران، دیموكراسیی، قبوڵكردنی یەكی ئایار وەك پشوویەكی فەرمیی، دەكەنە

بابەتی گفتوگۆکانیان.
بەکورتیی؛ یەکی ئایار جەژنی ئەم پشووە فەرمییەش نییە، یەکی ئایار ڕۆژی جەنگ و جوڵەیە. بۆیە نە قبوڵکردنی یەکی ئایار وەك پشوویەکی فەرمیی دەستکەوتێکە و نە تێکۆشان بۆ قبوڵکردنیشی، شۆڕشگێڕانەیە. بەڵێ گرنگییەکە نەك بەپشووکردنی یەکی ئایارە، بەڵکو گرنگ ئەوەیە ئایا کرێکاران چەندە بەدوای ئامانج و واتای ئەو ڕۆژە گرنگەدا دەگەڕێن یان نا.

دەربارەی مێژووی یەکی ئایار

ڕۆژێك کە کرێکارانی خەڵوزی بەردین و بیناسازیی شاری مالبۆرنی ئوسترالیا بۆ ئەوەی 8 سەعات کارکردن جێگیر بکەن، لە زانکۆی مالبۆرنەوە تاکو بەردەم کۆشکی پەرلەمان ڕێپێوانیان کرد، ئەو ڕۆژە وەکو ڕۆژی یەکی ئایار قبوڵبکرا. لە ساڵی 1856دا، شوێنێکی دیکەش ئەو ڕۆژە بوو کە کرێکارانی سەر بە کۆمەڵەی کرێکارانی ئەمریکا دەستیان لەکار هەڵگرت، لەبەر ئەوەی شەش ڕۆژ لە حەفتە و 12 سەعات لە ڕۆژدا کاریان دەکرد و دەیانویست کاتی کار بۆ 8 سەعات دابەزێنن. مێژووی ئەو ڕۆژە گرنگەی یەکی ئایاریش بریتییە لە ساڵی 1886.

کرێکاران تەنها دەستیان لەکار هەڵنەگرتبوو، بەڵکو مەیدانەکانیشیان بەهێزتر کردبوو. نزیکەی نیو ملیۆن کەس دەبوون ئەوانەی بەشداری ڕێپێوانەکەیان لە شیکاگۆ کردبوو. سەرهەڵدانێکی وەها گەورە هەتا ئەو ڕۆژە هیچ پێشینەیەکی نەبوو.
تایبەتمەندییەکی دیکەی ئەو ڕێپێوانە ئەوە بوو کە زیاتر لە 6 هەزار کەسی ڕەشپێست و سپیپێست یەکیان گرت و لە شاری لویسڤیلەوە تاکو پارکی نەتەوەیی ڕۆیشتن. ئەو ڕێپێوانە زۆر گرنگ بوو چونکە تا ئەو ڕۆژە ڕەشپێستەکان بۆیان نەبوو بچنە ئەو پارکەوە، نەیاندەتوانی بچنە ناویەوە. ئەو ڕووداوەی هاینمارکێت تا 4ی ئایار بەردەوام بوو، بەڵام ئەو ڕووداوە هەر پەیوەندیی بە یەکی ئایارەوە هەبوو.

دەوڵەت هەم دەستیکرد بە سەرکوتکردنی ئەو ڕێپێوانە و هەم بە ئەوەی چینی کرێکار بترسێنێت چوار لە ڕابەرانی ئەوانیان لەسێدارە دا.
ئەو ڕابەرە شۆڕشگێڕانەش، ئەلبەرت پیرسۆنس، ئەدۆلف فیشەر، گیۆرگ ئەنگڵ و ئۆگەست سپیس بوون.
لە ساڵی 1889دا ئەو کاتەی ئەنتەرناسیۆنالی دووەم دامەزرا، بە پێشنیاری نوێنەری کرێکارانی فەڕەنسیی، یەکی ئایار وەك نیشانەی

“یەکبوون، خەبات و سۆڵیداریتیی” هەموو کرێکارانی جیهان قبوڵکرا. بەتایبەت لەو ڕۆژەوە یەکی ئایار وەک ڕۆژێکی ئەنتەرناسیۆنال بۆ هەموو کرێکارانی جیهان بوو بە نیشانەی سۆڵیداریتیی و خەبات.

لای ئێمە، لە مێژووی مرۆڤایەتیدا، هیچ ڕۆژێك هێندەی یەکی ئایار نەبووەتە نیشانەی یەکێتیبوون. ئەگەر ئەمە ئەو کۆمەڵگایەی دەسەڵاتدارێتیی چینایەتیی و سێکسیزم وەك نیشانەیەك قبوڵ دەکات، ئەوا ئەو ڕۆژە هیچ کاتێك ڕۆژێکی تایبەت نەدەبووە نیشانەی واتایەکی هێندە ئەنتەرناسیۆنال. بەڵێ یەکی ئایار بە هەموو نەتەوە و کۆمەڵگا و ڕەگەزێك بووە خاوەن واتایەکی زۆر گرنگ. بەڵام یەکی ئایار بووە ڕۆژێکی وەها کە هەموو کۆمەڵگا، ڕەگەز و نەتەوەکانیش و هەموو کۆمەڵگای مرۆڤیەتیی چوونە پاڵ یەك و بەهەمان جۆش و خرۆشەوە بەهێزبوون، و یەکی ئایار بووە نیشانەی ئەو هێزە گەورەیە. بۆیە یەکی ئایار تاقانە بوو و نیشانەی پەیامێکی ئەنتەرناسیۆنالیی بوو. ئەگەر سەرنج بدەن دەبینن لە ڕابردوودا زمانێکی نوێ دۆزرایەوە، بەڵام بەداخەوە لە چەند دەیەی ڕابردوودا ئیدی یەکی ئایار ئەو کاریگەرییەی خۆی لەسەر کرێکارانی ئەنتەرناسیۆنال و داهێنەر ون کردووە.

دەربارەی واتای یەکی ئایار لەمڕۆدا و لای چینی کرێکار

لەگەڵ ساڵنامەی دەسەڵاتی کۆتایی سەدەی 19دا لە شیکاگۆ کەسانی وەك ئەلبەرت پیترسەنس، ئەگەست سپیس، لویس ئینگە، ئەدۆلف فیشەر و هاوڕێکانیان ئاگرێك خۆشکرا؛ ئەو ئاگرەی ئازادیی، یەکسانیی و سۆڵیداریتیی لەنێو دڵی هەموو خەڵکی ژێردەستە لەسەرتاسەری زەوی گڕی سەند. یەکی ئایار بووە ڕۆژی یەکەمی کرێکارانی جیهان کە مانیفێستی خۆیان هێنایە سەر زمان و دژی دوژمنی خۆیان وەستانەوە. بەڵام، ئەو ڕۆژە کە خەڵکی ژێردەستە بە گیانی خۆیان بەدەستیان هێنابوو، بە پشتگیریی و کاریان بەرزکردبووەوە، لە ماوەیەکی کورتدا خنکێنرا.

دەسەڵاتداران، هەڵبەت بەهاوکاریی هێندێك لە پارێزەرانی سۆسیالیزم، بیرۆکرات، ژەنەڕاڵانی سۆسیال دیموکرات و ڕابەرانی سەندیکاکان، ئەم دەستکەوتانەی خەڵکانی ژێردەستیان لەناو برد. دیسان کەلەپچەیان کردن و دەستیان کورتتر کردنەوە. لەڕێگای بێبەهاکردنی واتای یەکی ئایار ئەم دەستکەوتە هەرە مەزنەی خەڵکیان کورت کردەوە، یەکی ئایار لە ناوەڕۆکی شۆڕشگێڕیی و ئەنتەرناسیۆنالیی خۆی دوورکەوتەوە، ئەوەش بووە سەرکەوتنی ئەوان.

ئیدی هیچ شتێك وەك ڕۆژانی ڕابردوو نەمایەوە.
بەكورتیی، یەكی ئایار چیتر ئەو ڕۆژە نییە كە كرێكاران بەیەك دەنگ دەیانگوت: “ئێمە هەموومان وەك یەكین، پشتیوانی یەكین” و ترس و دڵەڕاوكێیان دەخستە نێو دڵی بۆرژوازیی جیهانییەوە.

بەڵێ، یەكی ئایار چیتر ئەو ڕۆژە نییە كە پارسۆنس و هاوڕێیانی هەمان دەز دەیانگوت: “ئاخ خۆزگە ئێمەش لەناو هەمان بڵێسەی بەجۆش و خرۆشدا بووینایە”.
ئەو ڕۆژانەی ڕابردوو، دەگوترا كە “ئێمە هەموومان یەكین، پشتیوانیی یەكین”، ئیدی بووە بە “هەموو كەس و هەموو شتێك تەنها بۆ خزمەتی منە”.
هەڵبەت ئێستاش وەك ڕابردوو، لەسەرتاسەری جیهاندا كرێكاران دەڕژێنە مەیدانەكانەوە، بەڵام دڵیان وەك ڕابردوو پێكەوە لێنادات، هەمان گۆرانی و سترانی ڕابردوو بەیەك زمان ناڵێنەوە. لە مێژوودا ئەوە جاری یەكەمە كرێكارانی جیهان لەناو خۆیاندا هێندە بەگەوەریی دابەش بوون. ئیدی پشتگیریی و سۆڵیداریتیی، یەكسانیی و بەهای ئەنتەرناسیۆنالیی بەتەنها بۆ كرێكارانی وڵاتانی زۆر هەژار هەڵگری واتایەكی گرنگە.

كرێكارانی وڵاتانی هەژار بە پەیامی یەكێتیی و سۆڵیداریتیی وادەكەن دەنگیان بگەیەنن بە كرێكارانی وڵاتانی دەوڵەمەند، بەڵام بەڵێ كرێكارانی وڵاتانی دەوڵەمەند هەوڵدەدەن لەم پەیامانە تێنەگەن، دیواری نێوان خۆیان و كرێكارانی وڵاتانی هەژار بەرزتر و پتەوتر دەكەن.
لەبەر ئەوەی كرێكارانی خۆرئاوا باش دەزانن دەوڵەمەندیی بەتەنها لەدەستی ئەواندا بمێنێتەوە، كێشە نییە ئەگەر كۆڵۆنیالیزمی وڵاتانی هەژار بەردەوام بێت.

دوو جیهانی ئاوا لەیەك ناچن و كێشەكانی ئەوانیش لەیەك جیاكراونەتەوە لەبەر ئەوە كێشەكانی هیچ یەكێكیان هەرگیز بەهەمان تێگەیشتن ڕاڤە و شرۆڤە ناكرێن. بۆ نموونە، بۆ كرێكارانی خۆرئاوا هەژاربوون ئەوەیە كە كرێی خانوو لەلایەن دەوڵەتەوە بدرێت، ئەو پارەیەی ژیانی ڕۆژانە دابین دەكات لەلایەن دەوڵەتەوە بدرێت، بیمەی تەندروستیی دەوڵەت بیدا، بەڵام هەژاربوون بۆ ئەفریقاییەك تینووبوون و برسیبوونە. بۆ ئەوەی لە جیاوازیی نێوان هەردوو جیهان تێبگەین دەبێ لە نموونەگەلێك بڕوانین.
ئەمڕۆ، لە وڵاتانی هەژاردا لەبەر برسێتییان بەهۆی بەدخۆراكییەوە هەر ساتێك 12 منداڵی ژێر تەمەنی پێنج ساڵیی دەمرن.

2.5 مليار مر□ق □□ژى دوو دۆلار كەمتر داهاتيان هەيە و لە هەموو قازانجى دونيا بەتەنها دەتوانن 5% وەربگرن.

2.6 مليار مر□ق ل□ژێر هەلومەرجێكى تەواو خراپى تەندروستيدا دەژين. ئەو قازانجەى كەسانى وڵاتانى خۆرئاوا وەك ئەڵمانيا، سويد، هۆڵەندا بەراورد بەو قازانجەى كەسانى وڵاتێكى وەك ئەسيوپيا بەدەستى دەهێنن 400-300 جار زياترە.
لە ئەسيوپيا ئاستى بەرزى ژيان لە 40 ساڵ تێناپەڕێت، بەڵام لە وڵاتانى وەك ئەڵمانيا، هۆڵەندا، سويد و لۆكسمبۆرگ بەڕێژەى 80-78 ساڵييە.
لەبەر ئەم هۆكارانە، ڕۆحى يەكى ئايارى شۆڕشگێڕ بۆ خەڵكانى ژێردەستەى جيهان هەر وەك ڕابردوو ماوەتەوە. بەڵام ديسان، يەكى ئايار ئيدى وەك ڕابردوو لەسەر نەتەوە و كۆمەڵگاى سۆسيال نييە. هەروەك 8ى ئازار.

با واز لەم بابەتە بێنين، يەكى ئايار ئيدى بۆ كرێكارانى سەرتاسەرى دونيا بەواتاى يەكێتيى و سۆڵيداريتيى نايەت.
بەشێوەيەكى ديكە، كرێكارانى سەرتاسەرى دونيا لە هەمان ڕۆژدا، بۆ هەمان بەرژەوەنديى خۆيان دەردەكەون و دژى بەرژەوەنديى بەرەكەى ديكە دەڕژێنە مەيدانەكانەوە.
بۆ نموونە، كريكارانى جيهان بۆ ئەوەى سكى خۆيان تێربكەن، نەمرن، كار، ماڵ، بيمەى تەندروستيى، كرێكارانى وڵاتانى خۆرئاوا كە دەوڵەمەندييەكەيان بەهۆى هەژارتركردنى وڵاتانى بەكۆڵۆنيكراوەوەيە، بۆ ئەوەى زياتر مەسرەف بكەن، زياتر پشوو بدەن و بگەڕێن، زياتر قازانج بكەن، و بەردەوامبوونى ئەم سيستەمە بپارێزن دەڕژێنە شەقام و مەيدانەكانەوە.
كرێكارانى جيهانى هەژار بۆ ئەوەى بتوانن بە ئازاديى بچنە هەر وڵاتێكى ديكە، كاربكەن تێدەكۆشن، كرێكارانى وڵاتانى دەوڵەمەند بۆ ئەوەى حكومەتەكانيان ڕێگرى لە هاتنى كرێكارانى هەژار بكات، يەك دەگرن.

هەندێك كرێكارى وڵاتانى هەژار ڕێ دەگرن، ساڵان هەوڵدەدەن بچنە نێو نموونەى ئەم وڵاتە دەوڵەمەندانەوە، بۆ دەوڵەمەندبوونى خۆيان پارەيان دەستبكەوێ، بەڵام كرێكارانى وڵاتانى دەوڵەمەند دەنگ بە حزبگەلێكى وەها دەدەن كە ئەو حزبە ڕاستو□خ□ش نەبێ، بتوانێ وابكات دەوڵەت دەروازەكانى دابخات بەسەر كۆچبەراندا.
بەكورتيى، ئيدى بەتەنها دونيا يەك نييە، بۆيە بەرژەوەنديى هەموو كرێكاران نييە وەك يەك بن، چينى كرێكاران وەك يەكيش نين لەمڕۆدا.

واتای یەکی ئایار لای سەندیکاکان

ئەو کاتەی پرسەی شۆڕشگێڕیی یەکی ئایار لەلایەن سەندیکاکانەوە ڕێکخرا و مۆبیلیزەکرا، بەتایبەتی لەلایەن سەندیکا ئەمریکییەکانەوە بوو. هەروەك دەزانن AFL کە ڕابەرایەتیی خەباتی مەودای 8 سەعاتی کارکردنی دەکرد، سالی 1886ی یەکی ئایار بڕیارێکی دا و ئەوڕۆژە 350 هەزار کرێکاری ئەمریکی ڕێککەوتن. بەو هۆیەوە بەشێکی کرێکارانی گەورە مافی کاتی کارکردنی 8 سەعاتیان بەدەستهێنا و خاوەنکار بەرانبەر کرێکاران تێکچوون. بەوجۆرە هەرچەند ئەنتەرناسیۆنالی دوو دەبوو لەلایەن کۆمۆنیستەکانەوە ڕێتبکرێتەوە، کە بە بزووتنەوەیەکی ئەنتەرناسیۆنال ئیلهامی بەخشیبوو، ئەویش گۆڕانکاریی سەندیکالیزم بوو. سەندیکالیزم لە سەدەی 19دا بووە هۆی سەرهەڵدانی بزووتنەوەیەکی وەك ئەنتەرناسیۆنالی دوو و دامەزراندنی حزبی کرێکارانی گەورە لە سەنتەرە سەرمایەدارییەکاندا، ساڵانی دواییش ئەو سەندیکایانە نزیکبوونەوە لە حزبە سەنتەریستەکانەوە، بوونە پارچەیەکی سیستەمی سەرمایەداریی و دیسان بەدەستی ئەو حزبانەوە دامەزرێنران، ڕۆچوونە ناو سیستەمەکەوە و تیایدا نقوم بوون. ئیدی ئەو سەندیکایانە ببوونە بەشێکی ئەو حزبانە. بۆیە، ئیدی یەکی ئایار بووە ڕۆژێك سەندیکا بە پەیام ناردن بۆ کۆمەڵگا خۆیان پیشان دەدا، داخوازیی خۆیان دەهێنایە سەر زمان.

بەتایبەتی، لە وڵاتانی دەوڵەمەندا زۆرترین ئەو کەسانەی دەچنە ناو نمایشی یەکی ئایارەوە کرێکار نین. بەهۆی ناوی چینی کرێکارانی بیرۆکراتی سەندیکاکانەوە دەچنە ناو نمایشەکەوە و چەند سەعاتێك بەڕێدەکەن و بە ماوەیەك ڕێپێوان دەکەن. لە وڵاتانی خۆرئاوا یەکی ئایار وەك سەیران و خۆشی پیرۆز دەکرێت، کرێکارانی وڵاتانی هەژار خەبات دەکەن تا بتوانن وەك وڵاتانی خۆرئاوا یەکی ئایار پیرۆز بکەن. بەڵێ، هەندێك لە وڵاتان نمایشی یەکی ئایار بە شەڕ بەڕێدەکەن، بەڵام هۆی ئەوە نییە کە لەو وڵاتانەدا یەکی ئایار بەشێوەیەکی شۆڕشگێڕانە ڕێکدەخرێت، بەڵکو بە تەنها مەسەلەکە پەیوەندیی بە دیکتاتۆرییەتی حکومەتەکانەوە هەیە.

واتای یەکی ئایار بە بزووتنەوەی شۆڕشگێڕەکان

بزووتنەوەی شۆڕشگێڕەکان دەبێت خەبات بۆ ڕزگارکردنی چینی کرێکار لە ئاستی ئەنتەرناسیۆنالدا بکەن؛ ئەوانیش دەرهەقی یەکی ئایار و بەها ئەنتەرناسیۆنالییە کۆمۆنیستییەکانی خیانەت دەبینن. ئەوە ڕەوشێکی هێندە خراپە کە بزووتنەوە کۆمۆنیستییەکانی

ئەنتەرناسیۆنالی دووەم کە دروشمی ئەنتەرناسیۆنالی مانیفێستی پارتی کۆمۆنیست: “کرێکارانی جیهان یەکگرن”یان هەڵوەشاندەوە و بەپووچی نیشانیان دا و وەك ڕۆزا لەکسەمبۆرگ دەیگوت “کرێکاران لە ئاشتیدا یەکگرن و لە شەڕدا یەکتر بکوژن”، ڕێکخستنە کۆمۆنیستییەکان بەجۆرێك بوون کە ئیدی وەك سەندیکا چەپەکان دەجوڵانەوە.
وەك سەندیکاکان، چەندین ڕێکخستنی شۆڕشگێڕیش، ڕۆژی یەکی ئایار بۆ ئەوەی داواکارییە ئابوورییەکانی کرێکاران نیشان بدەن، بۆ ئەوان لە پێشتربوونی کار و ئاسایش، زیاتر پارە وەربگرن، بەمجۆرە ئەو ڕۆژە بەکاردەهێنن.

بزووتنەوە خۆرئاواییە شۆڕشگێڕەکان وەك هەموو ڕۆژانی دیکە یەکی ئایاریش وەك خەبات بۆ دەوڵەتی خۆشگوزەران دەبینن. لەبەر ئەوەی ئەو دەوڵەتە خۆشگوزەرانە لە هەندێك وڵاتان شتێك دەداتە کرێکاران تاکو هەندێکیان هەژارتر و هەندێکیان دەوڵەمەندتر نەکات. بەڕاستی لە دەوڵەتی خۆشگوزەراندا ئەمە ستراتیژیەتی بۆرژوازییە.
لەبەر ئەوە بزووتنەوە شۆڕشگێڕەکانی وڵاتانی خۆرئاواش بەرانبەر قەدەغەکردنی کرێکارانی وڵاتان کە دەیانەوێت بێنە وڵاتانی دەوڵەمەندی خۆرئاواییەوە، بێدەنگییان هەڵبژاردووە و خۆیان کەڕ کردووە. لەبەر ئەوە ئەوانیش باش دەزانن کە کرێکارانی وڵاتانی خۆرئاوا پشتگیریی ئەمجۆرە قەدەغەکردنە دەکەن.

با ئەمە لەلایەك بێت، کرێکارانی ژن بەراورد بە کرێکارانی پیاو کەمتر وەردەگرن، بەڵام بۆ ئەم مەبەستەش هیچ هەوڵێك نادەن (چونکە لە زیانی کرێکارانی پیاوی خۆرئاوا دەترسن!) لە بەرانبەر ئەم نایەکسانییە ڕاستەوخۆ تێکۆشان ناکەن، بەتەنها هەندێکجار چەند شتێك دەربارەی ئەم کێشەیە دەنووسن.
سەرەڕای هەموو ئەم شتانە بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی وڵاتانی خۆرئاوا هیچ کاتێك شەرم ناکەن لەسەر ئاڵای خۆیان بنووسن: “بژی یەکێتیی کرێکاران” و “بۆ هەمان کاری یەکسان، کرێی یەکسان”.

ڕاستە، ڕەوشی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی خۆرئاوا خراپە، بەڵام بەڵێ ئەی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی وڵاتانی دیکە هەڵوێستێکی باشتر پیشان دەدەن؟ نەخێر، نا. لەو وڵاتانەدا هەڵوێستەکان هەموویان لە یەك دەچن.
هاوشێوەی بزووتنەوەی “شۆڕشگێڕ”ـە خۆرئاواییەکان، بزووتنەوەی وڵاتانی هەژاریش یەکی ئایار وەك دەرفەتێك بۆ لە پێشتربوونی کار، ئاسایش و پارەی زیاتر دەبینن. و ئەگەر حکومەت ئەوەش قبوڵ نەکات، دەخوازن یەکی ئایار وەك پشوویەکی فەرمیی قبوڵ بکرێت.

ئەوەش هەیە کە شەڕ لە نێوان کرێکارانی خۆرئاوایی و بۆرژوازیی وەك “خەباتێکی شۆڕشگێڕ” نیشان دەدا و بانگی کرێکارانی وڵاتانی هەژاریش دەکات پشتگیریی لە کرێکارانی خۆرئاوایی بکەن. لەبەر ئەوەی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی وڵاتانی هەژار ئەو دەستکەوتانەی کرێکارانی خۆرئاوا هەیانە بە تێکۆشین، وەك “پاراستنی ماف” دەیانبیننێت. بەڵام ئایا دەبێت ئەو هەڵوێستەی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی وڵاتانی هەژار چۆن ڕاقە بکرێت. ڕوون و ئاشکرایە کە ئەوە پەیوەندیی بە نەزانبوونەوە نییە. چونکە ڕاستییەکە بەرانبەر پەیوەندیی کەسەکان و ژیانەوە دەرك دەکرێت. واتا بنەمای مێژوویی و ئایدیۆلۆژیی هەرچییەك بێت، هەڵوێستکەش بەرانبەر بەم بنەمایە سەرهەڵدەدات.

بۆیە بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی ئەمڕۆ کە بەئاراستەی وشیاریی مێژوویی خۆرئاواوە هاتووەتە ئاراوە، هەتا ئێستا بە سەرچاوە مێژووییەکانی خۆی سەیری ناکات، هەوڵنادات بەڕاستی بەئاراستەیەکی شۆڕشگێڕدا بڕوات. بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکان دەبێت حساب بۆ ئەمە بکەن و بەڕاستی بتوانن هەڵوێستی شۆڕشگێڕانە وەربگرن یان ئەگەر ئەوە نەکەن، ناچارن ببنە بەشێکی سیستەمەکە.

ئایا دەبێت چی بکرێت؟

ئەمڕۆ، دەبێت چی بکرێت تاکو یەکی ئایار واتایەکی شۆڕشگێڕیی وەربگرێت. دەبێت چی بکرێت تاکو یەکی ئایار بچێتە خزمەتی یەکێتیی چینایەتیی کرێکارانی ئەنتەرناسیۆنال و چینی کرێکارانەوە؟
ئەوەی مسۆگەرە و ناگۆڕێت ئەوەیە کە کردە شۆڕشگێڕییەکانی جیهانیی چینی کرێکارانە. ڕاستییەکی دیکەی نەگۆڕ و مسۆگەر ئەوەیە کە: چینی کرێکارانی جیهان بەهۆی ڕابەرایەتیی حزبیی شۆڕشگێڕیی ئەنتەرناسیۆنالییەوە دەتوانێت سەربکەوێت. ئەمڕۆ ئەوەی دەتوانین بکەین ئەمەیە: هەموو ئەو ئاستەنگانەی ناهێڵن یەکێتیی چینایەتیی کرێکارانی ئەنتەرناسیۆنال بێتەئاراوە، لاببرێن. بۆ نموونە، مەرجێك بۆ یەکێتیی چینایەتیی کرێکارانی ئەنتەرناسیۆنال بریتییە لە: دەوڵەتیی خۆشگوزەران چینی کرێکاران دەخاتە بەرانبەر یەك، لەهەندکیان دەدزێت و دەیداتە هەندکیان، ئەمە دەبێت بەتەواوی ڕەتبکرێتەوە.

بۆ نموونە، مەرج بۆ یەکێتیی چینی کرێکارانی ئەنتەرناسیۆنال ئەوەیە کە کاربکەن بۆ ئەوەی ڕێگە بدرێت هەموو کرێکارانی دونیا بەئازادیی بەوڵاتاندا بگەڕێن.

بۆ نموونە، لەنێو کرێکارانی تورکدا دەبێت مافی ئەوە بە کوردان بدەن دەوڵەتی خۆیان بونیاد بنێن و بیپارێزن، بەڵام بەداخەوە لەناو چینی کرێکاری تورکیدا ئەمە هەیە: “نا بۆ دابەشبوونی وڵات و نەتەوە”، پێیانوایە ئەگەر ئەوە ڕوونەدات، یەکێتیی چینایەتیی کرێکاران بەدیدێت. دیسان بۆ نموونە، مەرج بۆ یەکێتیی چینایەتیی کرێکارانی ئەنتەرناسیۆنال ئەوەیە کە دەبێت دەستبکەن بە ئاشکراکردنی بناغەی ئەو بزووتنەوانەی لەژێر ناوی کۆمۆنیستبووندا بەرگریی لە دەستکەوتە مومتازەکان دەکەن. ڕوون و ئاشکرایە کە دابەشبوونی چینایەتیی کرێکاران لەخۆوە نییە، بۆ ئەوەی چینی کرێکاران بەرژەوەندیی خۆی دابەش نەکات دەبێت یەك بگرێت.

هەر بۆیە دەبێت کۆمۆنیستەکان، لەم دابەشبوونەدا پشتگیریی لە لایەنی چەوساوە و ژێردەستە بکەن. هەرچییەك دەبێت با ببێت دەبێت هەڵوێستی کۆمۆنیستەکان بەمجۆرە بێت.
بۆ ئەوەی پەیامی ئەنتەرناسیۆنالیی یەکی ئایار نوێ ببێتەوە، دەبێت ئەم هەڵوێستە بگیرێتە بەر.

سەرچاوە

ئەم وتارە لە ژمارەی سێیەمی “چروسکا شۆڕشگێڕ”دا بڵاوبووەتەوە:
Çiruska Şorşger, hejmara 3, sala 2017.